

მ წ ე მ ს ი

ო ზ ი ც ი ა ლ უ რ ი ბ ა ნ ე მ ო ზ ი ლ მ ბ ა .

ყმაღლესი მანიფესტი.

წმალთმშობელთა ღმერთთა

ჩვენ, ალექსანდრე მესამე,

იმპერატორი და თვით-მპყრობელი სრულიად რუსეთისა,

მეფე პოლონეთისა, დიდი მთავარა ფანლანდიისა, და სხვათა, და სხვათა, და სხვათა,

ვუსწადებთ ვეღა ჩვენთა ერთგულთა ქვეშევრდომთა:

მოვიწოდეთ რა კურთხევა უხეიარისა, ჩვენ, ჩვენის სავარდლისა მეუღლისა, ხელმწიფე იმპერატორიდან მარია თეოდორეს ასულის თანხმობით, ნება დავრთეთ ქორწინებისა უსავარდლისა ასულსა ჩვენსა, დიდსა მთავრისა ქსენია ალექსანდრეს ასულსა და მის იმპერატორებით უმაღლესობას დიდსა მთავრისა ალექსანდრე მიხეილის ძესა, და 25-სა დღესა ამა ივლისისას დიდის დღესასწაულობით იქმნა გარდახდილი იმათი ქორწინება მართლ-მადიდებელ ეკლესიის წესისამებრ.

გაუწებთ რა ამა ჩვენის მშობლიურის გულისათვის ბედნიერსა ამბავსა და მივანდობთ რა ბედსა ჩვენის უსავარდლისას ასულისა და მისის მეუღლისას მეფეთა მეფის

ყოვლად ძლიერსა მფარველობასა, გვაქვს სრული სასოება მისის მოწუხლედ-ყოფისა და დარწმუნებული ვართ, რომ ვეღა ერთგულნი ჩვენი ქვეშევრდომნი ჩვენთან ერთად აღავლენენ ვედრებასა ყოვლად შეძლებელისა უფლისა მიმართ, რომ მეუღლეობა მათი იუფს ბედნიერ და ახლად ჯვარ-დაწერილნი არ მოაკლდნენ კეთილ-დღეობასა.

ბომბეულია ჰეტერეოფს, ოც-და-ხუთსა დღესა ივლისისას, წელსა ქრისტეს დაბადებდგან ათას რვაას ოთხმოც-და-თოთხმეტსა, ხოლო მეფობისა ჩვენიდგან თოთხმეტსა.

ნამდილს მის იმპერატორებითა უდიდებულესობის საკუთარის ხელით აწერია:

ა ლ მ მ ს ა ნ დ რ მ .

უწმიდესის სინოდის ბრძანება.

უწმიდესმა უმართებულსა სინოდმა, განიხილა რა საქმე ტფილისის სასულიერო სემინარიაში 1893 წლის 1-4 დეკემბერს მომხდარ უწესებათა, თავისის 1894 წლის 8 იანვლის მე 2541 №-რის ბრძანებათ დაადგინა: 1) ვეღა სემინარიადგან დათხოვნილი მოსწავლენი, იმის შესაფერად, რა მონაწილეობაც მიუღიათ უწესებაში, სამ რიგად განაწილდნენ და სინოდის ამა წლის 19/31 იანვრის დადგენილება ძალაში იქმნას დატოვებული

მხროლდ პირველ რიგის მოსწავლეთა შესახებ, მეორე რიგის მოსწავლეთ ნება მიეცეთ 1895/6 სამოსწავლო წლის დასაწყისში, ტფილისის გარდა, სხვა სემინარიების იმავე კლასში შევიდნენ სწავლის განსაგრძობად, ხოლო მესამე რიგის მოსწავლეთ ნება დაერთო ეს ლაგო შევიდნენ სხვა სემინარიების იმავე კლასში, ტფილისის სემინარიას გარდა და ამასთან პირველ რიგში ჩაითვალნენ შემდეგი მოსწავლენი: VI კლასისანი: ახალშენიშვილი ივანე, ალაძე ილარიონი, გოგასძე სპირდონი, ლასაბერიძე დომენტი, ფანჯავიძე შერთი, ტროპაძე კაპიტონი, ცხატაძე ვლადიმირი, ცინცაძე აკობი, დოლიძე ბესარიონი, სოლოლაშვილი ალექსანდრე; V კლასისა: მხეიძე ნოე, ბოჭორიშვილი არტემი, დავითაშვილი პეტრე, ქვლაძეანი სიმონი, მადლობე კანში, ტროპაძე ტარასი, ჭავჭავაძე პეტრე, ჩხანიძე, სოლომონი, ჩიკვაძე ვასალი, შაშაშვილი გიორგი, ჩიკვაძე სიმონი; IV კლასისა: აბუსაძე აკსენტი, გაფინდიშვილი ერმალაზი, კილაძე სამსონი, უჩინაველი იოსები, ხუციანი ვახტანგნი, კახანიძე ასონი, მარღანი ივანე, ჩხარაძე თევდორე, ფანჯავიძე მიხეილი, ფანჯავიძე შინტელეიძონი, ღვთისაზარიშვილი სიმონი; III კლასისა: ფანჯავიძე ვეითი, რურუა შარბენი, ჩხენკელი აკაკი, ჟუღელი სეკრიანი, გოგონას ალექსი, მეგრელი იოსონი, მალაშვილი ივანე, ნადირაშვილი ნიკოლოზი; II კლასისა: ჩქრეშიძე მოსე, ალექსანდრევი მიხეილი—სულ 42 მოსწავლე. მეორე რიგში VI კლასისანი: ნადირაძე ანდრას; V კლასისა: აჩქვლაძე გიორგი, ფანჯავიძე იოანე, ჟუღელი პროკოფი, ხუციანი გიორგი, ჩიკვაძე გრიგოლი, ხუნდაძე ლუკა, და II კლასისა: კოსტავა ისიდორე—სულ 8 მოსწავლე. მესამე რიგში: VI კლასისანი: მელაძე ბესარიონი, მჭედლიშვილი თემა; V კლასისა: ალაშვილი ვასილი, უჩინაველი მედიტონი, ლაშხაური ვლადიმირი, მესხა ვლადიმირი, მუსეშიძე ალექსანდრე, ასმეტელაშვილი დავითი, უიფშიძე შარბენი, მრეკლიშვილი ნიკოლოზი, მუსეშიძე ბართლომე; IV კლასისა: ბეღეიშვილი გიორგი, აჩქვლაშვილი ალექსანდრე, ჩხაიძე დომენტი, ჭელიძე სიმონი, მამინაშვილი გიორგი, სულხანიშვილი ნიკოლოზი, აბუსაძე ელევთერი, თეთბერიძე გალაქტიონი, შასენიოვი მიხეილი და ლუკა ბენედიქტი; III კლასისა: ფანჯავიძე გიორგი, კლატოვიშვილი ივანე, ბარათაშვილი ვიქტორი, თვლიაშვილი ნიკოლოზი, კვცხაველი ვლადიმირი, მაჭვარიანი კონსტანტინე; II კლასისა: ხახანაშვილი კონსტან-

ტინე, დოლონიძე ალექსანდრე, ენუქიძე ვიქტორი, ბეჭელი მიხეილი და ხუნდაძე გაბრიელა; I კლასისა: არსენიშვილი იერონიმე, ჭყვალაშვილი ვასილი და შეგლიძე თეოდანე—სულ 35 მოსწავლე. 2) მე-V კლასის მოსწავლე აბხაძე სამსონი დატოვებულ იქმნას სწავლის განსაგრძობად ტფილისის სემინარიას იმავე კლასში, ხოლო ტფილისის სემინარიის I კლასის მოსწავლე ჩომახიძე იოანეს ნება დაერთო ქ. ქუთაისში სასულიერო სემინარიის დაარსებისთანავე ამ სემინარიას I კლასში შევიდეს. 3) მეორე და მესამე რიგში ჩარიცხულ მოსწავლეთ შორის ქვეყნის ბაღად დაესკათ—4 (თხთხი). 4) იმ მოსწავლეებს, რომელნიც არ ისარგებლებენ სემინარიაში შესვლის უფლებით, ნება მიეცეთ, თუ მოისურვებენ, საქართველოს საეკლესიო მღვდელ-ეკლესიის მისწავლების თანამდებობაზედ შესვლისა ხოლო ერთი წლის უკან-კი მას შემდეგ, როდესაც მათი ამხანაგები სწავლას დაამთავრებენ,

ტფილისის სასულიერო სემინარიის მმართველ ობიანან.

უწმიდესის სინოდის 1894 წლის 8 ივნისის 2541 №-ის ბრძანებას გამო, ტფილისის სასულიერო სემინარიის მმართველობა სთხოვს შემოდ დასაწყისებულ მოსწავლეებს, რომელნიც მეორე და მესამე რიგშია ჩარიცხულნი, დაუყოვნებლივ გამოეცხადონ მმართველობას თავისი უწინდელი, უწმიდესის სინოდის 1894 წლის 31 იანვრის მე-456 №-ის ბრძანების თანახმად დარბეზული, საბუთის ქალაქი, რათა იმათ მაგისტრასალი მიეცეთ. მათ ბუღალანთაც, რომელთაც დარბეზული აქვთ ამ მოსწავლეთა საბუთის ქალაქი და მსგავსი მოუსწრათ გუაჩნალებისამებრ გადაცემა, ეთხოვთ ეს ქალაქი სემინარიის მმართველობას დაუბრუნონ.

ტფილისის სასულიერო სემინარიის იმ მოსწავლეთაგან, რომელნიც უწმიდესის სინოდის 1894 წლის 31 იანვრის ბრძანების ძალით გადაყვანილ იქმნენ სხვა სემინარიებში, წარსულ სამოსწავლო წელს, სწავლა დამთავრეს: ა) კიევის სემინარიაში: 1) ჟალოშვილ ემილიანე, ვიანოვა გრიგოლმა, გიორგობაიძე დავითმა—პირველის ხარისხით, თათარაშვილმა კონდრატემ, კასიმოვმა სერგეიმ, ფარდაშვილმა ივანემ და ლაზარევიჩმა თევდორემ—მეორე ხარისხით; ბ) სტავროპოლის სემინარიაში: ეხანიძემ, სოკოლოვსკიმ აკობმა 10) კონსტანტინე—მეორე ხარისხით; გ) დონის სემინარიაში: პოლიტოვმა კონსტანტინემ—პირველის ხარისხით და დ) ოდესისაში: ზუკოვიჩი დონიძე.

მწყმისი

მე ვარ მწყმისი კეთილი: მწყმისმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდგის ცხოვართათვის. (იოან. 10—11).

ვმოვე ცხოვარი ჩემი წარწყმედული. ესრეთ იყოს სიხარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვლისა. (ლუკ. 15—4).

მოვედით ჩემდა ყოველნი მასურადნი და ტვირთ-მიმენა და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11—28).

№ 15—16

1883—1894

1—30 ავისტოს.

შინააწასი ო ფიცააღლური განყოფილებისა: უმაღლესი მანიფესტი.—უწმიდესი სინოდის ბრძანება.—თბილისის სასულიერო სემინარიის მმართველობისაგან.

შინააწასი საღვთისმეტყველო განყოფილებისა: ქუთაისის სასულიერო სემინარია.—მოკლეობანი კაცისა.—პედაგოგიური შენიშვნები სამრევლო სკოლის მასწავლებელთა საყურადღებოდ.—ლექსნი.—ახალი ამბები და შენიშვნები.—საქართველოს მეფე წმ. არჩილი.—საეჭვო კითხვების განმარტება.—შეწირულებანი.—განცხადებანი

ქუთაისის სასულიერო სემინარია.

ივლისის თვეში ვაცნობეთ ჩვენ მკითხველებს უმაღლესად დამტკიცება უწმიდესის სინოდის წარდგინებისა სასულიერო სემინარიის დაარსების შესახებ ქ. ქუთაისში დასავლეთი საქართველოს სამღვდელთაათვის. ეხლა ჩვენ უფრო დაწვრილებით მოუთხრობთ მკითხველებს ამ სემინარიის შესახებ. ქუთაისის სემინარიას აქვს მინიჭებული ყველა ის უფლება, რაიცა მინიჭებული აქვს სხვა სასულიერო სემინარიებს.

ეს სემინარია განსხვავდება რუსეთის სხვა სემინარიებისაგან მით, რომ ამ სემინარიის პროგრამაში დამამორიყვნულია ლათინური ენა და ფილოსოფია. ამ წელში გაიხსნება მხოლოდ ერთი პირველი კლასი და შემდეგ ყოველ წლივით მოემატება კლასები. ამ წელში სემინარიისათვის უნდა დაიქირაონ სახლი და შემდეგისათვის იმედი აქვსთ სემინარიისათვის საკუთარი სახლის აშენებისა. სამღვდელთაათვის ეთხოვება შეატყობიონ მთავრობას, თუ რას შეეწყვა იგი სემინარიის სახლის აშენებაში. სახლის აშენების შემდეგ ყველა მაგირდებმა უთუოდ პანსიონში უნდა იცხოვრონ. თითოეულ კლასში არ შეიძლება ორმოც მაგირდზე მეტის მიღება. ინს-

პექტორად ქუთაისის სემინარიაში დანიშნულია რექტორის ჯამაგირით ნოვგოროდის სემინარიის მასწავლებელი მღვდელ-მონაზონი დიმიტრი.

მათმა ყოვლად უსამღვდელოესობამ, საქართველოს ექსარხოსმა თვითონ ჩამოიტანა ეს სასინარულო უქაზი ქუთაისის სემინარიის შესახებ. მათი მეუფება ცხრა აგვისტოს, დილის მატარებლით გამოემგზავრა თბილისი-დამ. ძირულის რკინის გზის სადგურზე ნაშუადღევს მეოთხე საათზე მათ მეუფებას შეეგება ადგილობრივი ბლადღჩინი დეკ. დ. დამბაშიძე. რიონის რკინის გზის სადგურზე მათ მეუფებას შეეგებნენ ქუთაისის კათედრის ტაძრის დეკანოზი გ. ცაგერეიშვილი, დეკანოზი ი. კიკაჩიშვილი, სობოროს მღვდელი ბლადღჩინი მ. ნ. შვანგირაძე, ეპარქიალური კანცელარიის მდივანი და ქუთაისის პოლიციის უფროსი კ. ი. სვიმონოვი. ქუთაისის რკინის გზის სადგურზე მათ მეუფებას შეეგება ყოვლად სამღვდელო იმერეთის ეპისკოპოსი გაბრიელი და სხვა და სხვა უწყებათა წარმომადგენელი. აქედგან ექსარხოსი გამემგზავრა კათედრის სობოროში, სადაც მათ მეუფებას მიეგება სამღვდელოება, ქუთაისის ვიცე გუბერნატორი და მრავალი ხალხი. მცირე დროის შსრულების შემდეგ მათი მეუფება ყოვლად სამღვდელო გაბრიელთან ერთად გამემგზავრა ყოვლად სამღვდელოს სასახლეში. მეორე დღეს, ათს აგვისტოს მათმა მეუფებამ ექსარხოსმა ვლადიმერმა იწება იმ ადგილის დავალიერება სადაც ფიქრობენ ქუთაისის სასულიერო სემინარიისათვის შენობის აგებას. ამ ადგილის დავალიერების შემდეგ მათი მეუფება ყოვლად სამღვდელო იმერეთის ეპისკოპოსს გაბრიელთან ერთად ეტლით წაბრძანდნენ გაენათის მონასტერში. აქ მათი მეუფება დარჩა სამი საათი. სადილის შემდეგ ექსარხოსი გამემგზავრა მოწამლის მონასტერში. სადამოზე მათი

მეუფება დაბრუნდა ქუთაისში და დაბინავდა დეკანოზის გ. ცაგერეიშვილის სახლში, რადგან მათი მეუფება ამ დღესვე დამის მატარებლით აპირებდა თბილისში დაბრუნებას. ნაშუადღევს სამ საათზე მათი მეუფება გამემგზავრა თბილისში.

ენლა ქ. ქუთაისში 27 სექტემბრისათვის მოწოდებულია სამღვდელოების წარმომადგენელი კრების მოსახდენად, როგორც იმერეთის, ისე გურია-სამეგრელოს ეპარქიებიდან. ამ კრებაზე სამღვდელოების დეკრეტებმა უნდა გადაწყვიტონ, თუ რა შემწეობას ადმოუწინს დასავლეთის საქართველოს სამღვდელოება სასულიერო მთავრობას მომავალი სემინარიისათვის ერთ დროებითად შენობის აგების და ყოველწლიობით ამ სასწავლებლის შესანახავად საჭირო ხარჯში...

სასურვილია, რომ ორი ეპარქიის სამღვდელოების წარმომადგენელთა კრებაზე თანაუგრძნონ მთავრობას და ერთგულობა და ერთსულობა გამოაჩინონ საზოგადო სემინარიის საქმეში. ყოველი დონე უნდა იხმარონ, რომ სემინარიის საქმე კარგად იქნეს წაყვანილი და დაეხმარონ მართებლობას ამ კეთილი საქმის დაგვირგვინებაში. მართალია, სამღვდელოება დასავლეთი საქართველოსა ძლიერ დარბია, და მართალი უნდა ვსთქვათ, არც ეკლესიის შეძლებული და მდიდარი, მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ, რომ სამღვდელოება არა მცირეა. თითოეულმა კრებულმა ცოტაც რომ გამოიღოს, ბევრს შეადგენს და საქმეც ადვილად შესრულდება.

მოვალეობანი კაცისა *).

(ჩვენი ზოგიერთი ვაჟბატონების საფურადღებოდ, რომელნიც სარწმუნოების საქმეში დაუღვერობას იჩენენ).

რომოდენიმე ჩჩევა.

განთმკვევარება და მანჯალება.

ზემთ აღნიშნულ მოფიქრებათა და იმ მრავალ დამტკიცებათა შემდეგ, რომელიც შეიძლება დაცა სახელოთ ქრისტიანობის სასარგებლოდ, შენ უნდა დაიმშვიდო გული, ჩემო მეგობარო, და მტკიცედ დაადგე შექმდე აზრს. ხშირად განიმეორე შენთვის: «მე არ მსურს ყური ვათხოვო ყველა იმ ბრწყინვალე, მაგრამ არარაის დამამტკიცებელ საბუთებს, რომელთაც სურთ უარპკონ ჩემი სარწმუნოება; მე ვხედავ, თუ რამდენად უსაფუძვლოა ის აზრი, ვითომც ქრისტიანობრივი სარწმუნოება კაცს თავისუფლებას უნშავს და რომ იგი, ვითომც, გამოსადევია მარტო ბარბაროს დროთათვის, და არა ჩვენი განათლებული ზაუკუნისათვის: არა! როგორი გამოსადეგიც იყო ქრისტეს სარწმუნოება აზიუჩი, საბერძნეთის ანუ რომაული განათლებისათვის და საშუალო საუკუნოების სხვა და სხვა დროთათვის და ყველა ერთათვის, რომელნიც იმ დროიდან შევიდნენ განათლებაში, ისე ეს ქრისტეს სარწმუნოება დღესაც სავსებით აკმაყოფილებს ჩვენი დროის უმაღლესად განათლებულ პირთა. მე ვხედავ, რომ პირველ მწვალებელთაგან მოყოლებული ვოლტერამდე და მის თანამოაზრეთამდე, ყველანი იმას იკვებოდნენ, რომ, ვითომ, იინი უფრო უკეთეს რასმე ასწავლიდნენ ხალხს, მაგრამ არასფერი კი არ გაურბებიათ. მაშასადამე, ვიდრემდე მე ვარ მტერი უპერებისა და მეგობარი ჭეშმარიტებისა, მე ყოველთვის სასიხარულოთ მივითვლი, რომ ქრისტიანე ვარ, და საბრალო არსებად ჩავთლი ყველას, რომელიც კი მე დამცინებს და ფარისევებს მიწოდებს».

თუ შენ ყოველივე ეს გაიგე და შეიგნე, იყავ მტკიცე და შეურყეველი. სულით და გულით პატივი ეცი შენს სარწმუნოებას და აღიარე იგი ყველა მორწმუნეთა და ურწმუნოთა წინაშე; მაგრამ აღიარე იგი

ღვთის მსახურების წესების არა გულიცივი და გარეგანი აღარულებით, არამედ ეს მსახურება გაცხოველდ შენი მაღალ-აზროვნობით. გიკვირდეს სიღიადე სარწმუნოების საიდუმლოთა, და ნუ ცდილობ უკუღმართად მათ გამოაშკარაებას, აღიჭურვე ქველმოქმედებით, რომელიც ამ საიდუმლოთაგან წარმოსდგება და ნურას დროს ნუ დაივიწყებ, რომ მარტო ლოცვითი ღვთისადმი თაყვანის ცემას არავითარი ფასი არა აქვს, არამედ ჩვენ უნდა ვადიდებდეთ ღმერთს ყოველივე ჩვენი საქმეებითაც.

ბევრი ხალხია, რომელთაც გააგეს სიმშვენიერე და ჭეშმარიტება ქრისტეს სარწმუნოებისა და გრძობენ, რომ ეს სარწმუნოება უმაღლესია ყოველივე სიბრძნეზე, რომ იგი წინააღმდეგია ყოველივე უსამართლოებისა და რომ იგი ყველაზე უკეთესად ავითარებს კაცის ყოველ უპარატესობას, მაგრამ ეს ხალხი, სამწუხაროდ, მაინც კიდევ, ბრბოს მაგალითს მისდევს და ისე ცხოვრებს, ვითომც ქრისტიანობა მარტო მდაბიო ხალხისათვის იყოს დაარსებული, და არა განათლებულ პირთათვის. მაგრამ იცოდე, რომ ეს ხალხი უფრო დიდ პასუხის გებაში ვარდება, ვინემ სრულიად ურწმუნონი, და ამისთანები, სამწუხაროდ, ხომ ძლიერ ბევრი არიან!

მეც ხომ ამ უკანასკნელთა რიცხვს ეყუთენოდი და ვიცი, თუ რა ძნელია ამ აუტანელი მღვდამარობისაგან თავის დახწევა. მაგრამ ნუ შეგეშინდება, თუ შენც ოდესმე ჩავარდე ამისთანა მღვდამარეობაში. ნუ გრცხვენია ხალხის დაცინების, როცა საქირაა გამოსთქვა ღირსეული გრძობა, მხოლოდ მითხარი მე — არის თუ არა რომელიმე გრძობა ღვთის სიყვარულზე უფრო ღირსეული?

თუ შენ სძლიე ყველა ცრუ შეხედულობა და შენი საკუთარი დაუღვერობა, მაშინ ეცადე არ უჩვენო სარწმუნოების წინააღმდეგთ სული, რყევა და იქვიანობა. თავი დაიმდაბლე ღვთისა და კაცთა წინაშე, მაგრამ ამავე დროს ნუ დაივიწყებ შენს კაცურ ღირსებასაც და ნურას დროს ნუ უარპყოფ გონიერ მსჯელობას. მხოლოდ მედიდური, რომელიც მოკლებულია სიყვარულს, არ ემორჩილება წმიდა სახარებას.

მხოლოდ სარწმუნოება აგონებს კაცს ჭეშმარიტი კაცთ-მოყვარების და მოწყალების მოვალეობას. მოწყალება არის წმიდა სიტყვა, და ამ სიტყვაში არის რალაცა ღვთაებრივი, თუშკა ბევრი სოფისტება ობ-

*) იხ. «მწვეთსია» № 14, 1894 წ.

როტად ხმარობდენ ამ სიტყვას.

ყოველად შემძღეს უყვარს კაცთა ნათესავი და სურს, რომ თითოეულს ჩვენგანს აგრეთვე უყვარდეს ყოველი კაცი. როგორც წინათაც ვთქვით, ჩვენ მხოლოდ მაშინ შეგვიძლია კეთილი და თვითონ კმაყოფილი ვიქნეთ, და პატივი ვეცოთ ჩვენს თავს, როცა ჩვენ ვბაძავთ ღმერთს იმ სიყვარულში, რომელიც ჩვენ მოყვასთ აქველ-მოქმედებს და, შეძლებისა და გვარ, მოაქვს მათთვის კეთილი.

ამ სიყვარულისაგან მომდინარეობს ყოველი ღირსება კაცისა და ამიტომ უნდა ვცდილობდეთ მის განცხორციელებას. მაგრამ განა საჭიროა ვეძიოთ ამის იდეალი, როცა თვითონ სარწმუნოება გვაძლევს ჩვენ ასეთ მაგალითს! ის, ვისაც ჩვენ სარწმუნოება გვისახავს მაგალითად— არის არსება მეტისმეტი ძლიერების და სიმშვიდის მექონე, დაუძინებელი მტერი ფარისევლობისა, შეწირვებისა, კაცთ მოყვარე, მიმტოვებელი ყოველ ვესი, გარდა შეუპოვარი მოუწანებლობისა, მას სძულს შურისძიება მაშინაც კი, როცა შეუძლია სამაგიერო გადაუხადოს თავის მტრებს, იგი ღირსებს ისე ექცევა, როგორც თავის ძმებს, ხოლო ბედნიერად არ ჰკიცხავს მათი ბედნიერებისათვის, როცა ისინი არ იეწყებენ თავიანთ ღირს ძმათაც, იგი აფასებს ხალხს მათი ძლიერების და განათლების მიხედვით კი არა, არამედ მათი კეთილი ღირსებებისა და მათი მოქმედებისათვის. იგი არის ერთად ერთი, ქრისტიანულად ყოველად ბრძენი, რომელსაც არავეთარსებენ ნაკლი არა აქვს. ეს სრული, ღვთაებრივი კეთილ თვისებით სავსე არსება, რომელმაც შიილო ჩვენი მხგავსება, არის ღმერთი და კაცი. რასაკვირველია, ღმერთის პატივისცემით მოეპყრობა კაცთა ის, ვისაც კი დამარხული აქვს გულში ასეთი მაღალი მაგალითი. სიყვარულს ყოველთვის თან ახლავს პატივისცემა. თუ გინდა ძლიერ გიყვარდეს კაცობრიობა, საჭიროა ღრმა პატივისცემად მას.

იმას, ვისაც მრუდვ შეხედულება აქვს შედგენილი კაცზე და ვისაც კაცთა ნათესავი მიჰქნია ფარად მტყიერ და უაზრო ცხოველებისა, რომელნიც, თითქო, მარტო მისთვის იყვნენ გაჩენილნი, რომ ჰქმონ, გამრავლდენ, იმობრან და შემდეგ მიწად იქცნენ, ვინც განათლებაში, ხელოვნებაში და მშენებლობისა, კეთილისა და ღვთაებრივისადაც მისწრაფებაში ვერაერთად უზენაესს ვერ ხედავს, იმას ჯეროვნად არ შე-

უძლია პატივი სცეს და შეიყვაროს თავისი მოყვასი, იგი ვერ წააქეზებს თავის მოყვასს, რათა იგი ილტვოდეს ქველ-მოქმედებისადმი და არც შეუძლია თავისი თავი შესწიროს კაცობრიობის საკეთილდღეოდ.

თუ გსურს შეიყვარო კაცობრიობა, შეუშუალებლად უნდა უცქერდე კაცთა სასუსტეს და ნაკლებდევანებათა. როცა შენ ხედავ, რომ ხალხი უცუკრებაში იმყოფება, მაგონე თუ რა დიდი ნიჭი აქვს კაცს მიმადლებული; ეს ნიჭი არის მია სულიერი ძალა: ამ ნიჭის მქონებით, თვით გაუნათლებელ კაცს შეუძლიან შეიქმნეს ყოველად კეთილს მყოფელი. ე. ი. მას შეუძლია გახდეს მხნე, შემკრალე, მადლიერი და მართალი. არიან ხალხნი, რომელთაც არასოდეს არ შეუძლიათ განვითარდენ და ქველ-მოქმედნი შეიქმნენ, მაკრამ ასეთი მოკლეა, სახედ-ნიერად, ძლიერ იშვიათია და არავეთარი დამოკიდებულება არა აქვს კაცობრიობასთან საზოგადოდ. მხოლოდ ერთმა ღმერთმა უწყის, ღირსია ეს ხალხი ვაუგროთ, თუ არა და ან რამდენად საუკებელი არიან ისინი. ჩვენთვის საკმაოა ვიცოდეთ მხოლოდ ის, რომ თითოეულს ჩვენგანს ანგარიში მოეთხოვება მხოლოდ მის შესახებ, რაც ჩვენ თვითონ მივალთ ბუნებისაგან.

კაცთა შორის ჩვენ ხშირად ვხვდებით ისეთ პირთ, რომლებშიაც მთლად განხორციელებულია ზნეობითი სიდიადე კაცობრიობასა: ამ პირთ შეუძლიათ ჩვენი გზის მაჩვენებელი იყვნენ, რათა იმას მივხვდეთ, რაებიც უნდა ვიყენეთ ჩვენ. საქმე ის კი არ არის, ჩვენც ისეთივე გამოჩენილნი და სახელგანანი შევიქნებით, როგორც ისინი იყვნენ, არამედ საქმე ის არის, რომ ჩვენც შეგვიძლია გაუთანასწორდეთ მათ ზნეობითი ღირსებით, აღუძრათ ჩვენში ყოველკვარი კეთილ-შობილური თვისებანი, და ყოველად ამას მოეხერხებთ, თუ ჩვენ მოვიხმართ განებას, რომელიც მოგვმადლა ბუნებამ და არ დავრჩებით სიბნელეში.

თუ ჩვენ ზიზღით დაუწყებთ ცქერას კაცობრიობას მხოლოდ მისთვის, რომ ჩვენ ჩვენი თვალთ ვხვდებით და ან ისტორიად ვცუობილობთ, თუ რამდენ სისაძაველეს ჩადის კაცობრიობა, აქვე თვალწინ უნდა წარმოვიდგინოთ ის ღირს შესანიშნავნი კაცებიც, რომელნიც იმავე ისტორიის მნათობებდ ითვლებიან.

მ:გალითად აღილოთ მოსე, იმან წამოაყენა ფრიად დაცემული ცრი და რესნაის საპარცხენო კერპთაყენის-მცემლობისა და მონობისაგან: მან მიიღო ღეთისაგან ძველი აღთქმა; რომელსაც საკვირველი კეშირი აქვს პატრიარქების სარწმუნოებას ახალი დროის სარწმუნოებასთან. ე. ი. სახარებასთან. მისი საშუალებით უფალმა დაბადა თავის ერში დიდი სახელმწიფო კანონი, მამაცი მხედარნი, პატროსანი მოკალაქენი და წმინდა მებრძოლნი სიმატლისათვის, რომელნიც მოწოდებულ იქნენ ეხარებიათ კაცთა ნათესაისათვის მომავალი ახალი აღთქმის სიხარული.

უძველესია, რომ დიდ და შესანიშნავ კაცთა არსება აქარწყლებს იმ ბრუნდებ შეხედულობას, რომელიც ზოგიერთებს აქვს შემდგარი კაცის ბუნების დირსებაზე. რამდენ დიდ კაცთ ეხედავთ ჩვენ უხსოვარ რომედთა დროს, ბარბაროსულ და საშუალო საუკუნოებში და აწინდელს განათლებულს საუკუნეშიც; რამდენ წმიდა მამებს, მოწამედ ქრისტიანებს, გავრცელებულთა მანუგეშებელთ ესედავთ ჩვენ, რომელნიც შესანიშნავნი იყვნენ თავიანთი სიბრძნით და მოყვასთა სიყვარულით! რამდენი მამაცი გმირია, რომელთაც თავი შესწირეს სიმატლისათვის, რამდენია მეციხეცლნი განათლებისა, რამდენი დიდი პოეტები, ბრძენი, მსწავლულნი და გამოჩენილი ხელოსანნი არიან! არც წარსული დრო, არც ამ გამოჩენილ პირთა საუკუნოვო ბედი ნებას არ გვაძლევს ჩვენ ვიფიქროთ, რომ ეს პირნი სულ სხვა გვარად იყვნენ გაჩენილნი, ვინც ჩვენ. არა, ისინიც ისეთივე მამაკედანი იყვნენ, ისეთივე კანონი, ნაშობნი ქალთაგან, რომელთაც, როგორც ჩვენ, გამოსცადეს გოგელივე წყალება, აქენდათ კაცობრაული ენებანი და ვალდებულნი იყვნენ ებრძოლათ თავის ცუდ მიდრეკილებისათვის, შერცხვენოდათ თავიანთი თავის და ზოლოს დიდს შრომით დაეპოვილებიათ თავიანთი საკუთარი «მე».

ყველა ხალხთა ცხოვრების აღწერა და სხვა ნაშრომები, რომელთა კი ჩვენამდე მოაღწია, გვეუბნებიან ჩვენ, რომ ქვეყანაზე ძლიერ მტირე ნაწილი ყოფილა კეთილშობილ კაცთა. დღესაც აგრეთვე ათასობით ცხოვრებენ ზოგიერთნი პირნი, რომელნიც არაფრით შესანიშნავნი არ არიან, რომელნიც თავის გონების

ნაყოფით და თავისი კეთილშობილი საქმეებით ამაღლებენ კაცობრიობას, ყოველ დღე აკეთილშობილებენ კაცის სახელს და ამით ახორციელებენ იმ აზრს, რომ კეთილ კაცთ ერთობა აქვს ერთ შორის და ღმერთთან. მაგრამ როცა ამ კეთილ კაცებს უტყერით, ამევე დროს არ შეგვიძლია დავივიწყოთ ზოგიერთნი უგუნური და გარყენილნი პირნი; ჩვენ უნდა გვახსოვდეს, რომ კაცს ყოველთვის შეუძლია პატივი სცეს თავის პიროვნებას თავისი კეთილგონიერებით, დაიფაროს თავი გარყენილებისაგან და ყოველ დროს, როგორც კი უნდა იყოს მისი ბედი, განამყენიეროს თავის თავი ყოველი ქველმოქმედებით.

ამისათვის საჭიროა ჯეროვანი პატივისცემით მოგვებრათ კაცს და შევიგნოთ, რომ კაცში არის მისწრაფება, რომლის ძალით ის კდილობს მიაღწიოს სიხარულს და აქედამ ცხადია, რომ კაცი დბადებულია უფრო უმაღლესი ცხოვრებისათვის, ვინცმ ქვეყნიური დროებითი ცხოვრებისათვის, რომლის ძირეულ კანონს იგი ექვემდებარება.

თუ ყოველივე ამას მივიღებთ სახეში, ვიგრძნობთ, რომ ჩვენ უფრო თანაუგრძობობთ კაცს და მისი უბედურება და შეცდომა მაშინ უფრო შეგვაწუხებს, როცა წარმოვიდგენთ მისი ბუნების კეთილშობილებას. ჩვენ სამწუხაროდ დავგრჩება ქვეყნის მეუფეს დამდაბლება, ჩვენ ვისურვებთ აღმოვუხრათ მისი უსამართლოება და სიხარულით მივაწოდებთ მას ხელს, რომ იგი ხელახლად ამაღლდეს იმ სიმღლემდე, რომელიც მას შეშვენის. ჩვენ ქრისტიანულად გავიხარებთ, როცა იგი, ვახსენებს რა თავის კაცურ ღირსებას, როგორც წყალებათა და დამცირებათა შორის, ისე მიმივ გამოცდილებათა შორის, დარჩება უძლველი და თავის ნების ძალით მიუახლოვდება თავის ღვთაებრივ იდეალს.

(გაგრძელება შემდეგ №-ში)

ჰედაგოგიური მნიშვნელობის სამრევლო სკოლის მასწავლებელთა საეურნადებოდ.

დელა-ენა, მისი მნიშვნელობა, ზომები დელა-ენის სასწავლოდ პირველ დაწყებით საერო და სასულიერო სკოლებში.

(წერილი ზერგე *).

«გადადი ცნობილიდან უცნობზე» — ამ მოთხოვნის შესრულება შეადგენს ერთგვარ პრაქტიკულს საქმედს, რადგანაც პირველად სკოლაში შემოდიან სულ სხვა და სხვა ცნობებით აღჭურვილი ბავშვები. მაგრამ ამ მოთხოვნების დაკმაყოფილება მასწავლებელს შეუძლიან და შეუძლებელია კიდევ მისი დაკმაყოფილება თუ ყურადღებას მიაქცევს და გაიცნობს სკოლაში შემოსვლის დროის ბავშვის ერთგვარულ ცხოვრებას, მათ მომზადებულაბას, განვითარებას თუ როგორა მომზადებულნი შემოდიან სკოლაში. ამიტომ საუკეთესო პედაგოგები და პსიხოლოგები ურჩევენ მასწავლებლებს — მოწაფეებს დაუწყონ სწავლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც კარგად გაიცნობენ საზოგადოთ ყველა მოწაფეების გონება-განხილობის ვითარებას და კერძოთ თვითთვის პარაფრებით, ინდივიდუალურ, განსაკუთრებას. ინგლისელი პსიხოლოგი ბენი აშობს: «ის მასწავლებელი, რომელიც სწავლების დროს არღვევს დიდაქტაურს კანონს — გადადი ცნობილიდან უცნობზე, უნდაბლად ცუდია და რომელსაც კი შეუძლიან გულზე ხედავებთა სთქვას, რომ მას არაოდეს არ დაურღვევია ეს კანონი, ღრია უკვდავი დადებისა». მასწავლებელს ყველთვის უნდა ახსოვდეს, რომ სწავლების დროს ცნობილიდან უცნობზე გადასვლა შევლის ბავშვს ცნობების საფუძვლიანად, ცხადად და სისტემატიურად შეძენაში. ესთქვანთ მოწაფეებმა უნდა შეისწავლონ რომელიმე ახალი ხმა, ამისათვის ხმის გამაჰაყალკეებლად, ანალოზისათვის უნდა იქმნას აღებული ისეთი სიტყვა, რომელშიდაც ერთის ხმის გარდა ყველა იქიან. ცნობილ ხმებთან ერთად ბავშვი აღვილად გამოიცნობენ უცნობ ხმასაც; — აქედან ის დასკვნა შეიძლება გამოიყვანოს კაცმა, რომ ვიერე მასწავლებელი გადაცეულა მოწაფეებს

რასმე ახალ ცნობებს, საჭიროა მასწავლებელმა წინ და წინ მოიფიქროს, თუ რომელ წინად შეძენილ ნასწავლ მასალას შეუძლიან შეუერთონ ახლად ნასწავლი და სხვა.

ყველა ახლად შეძენილი ცოდნა შეიქმნება ბავშვის საკუთრებად და დაიცვის მათ მესხიერებაში მხოლოდ მაშინ, თუ ხსენებული ცოდნა შეძენილი აქვს ბავშვს თავისთავად, დამოუკიდებლად, თავის საკუთარი მოსაზრებით. აქედან გამოდის საჭიროება მოწაფის თვით-მოქმედების გაღვიძებისა. სამშობლო ენის შესწავლის დროსაც, უმეტეს ნაწილად, წერაკითხვის გაკვეთილი იქმნება, თუ კითხვის ან გრამატიკის, ყოველთვის მოწაფე უნდა მუშაობდეს დამოუკიდებლად; მხოლოდ მასწავლებელმა კი ხელმძღვანელობა უნდა გაუწიოს მოწაფეებს მისახვედრი კითხვებით, დაწყოს, დალაგოს სასწავლო მასალა წინად მოფიქრებულ გეგმაზე, მოწაფეები იძენენ ცნობებს ან დასკენიდან, რომელსაც თვითან დამოუკიდებლად მასწავლებლის მისახვედრი კითხვების შემწეობით გამოიყვანენ და ან მზამზარეულ დებულებათაგან. ამათი უზარატესობა დამოკიდებულია, როგორც სასწავლო საგნის ხასიათზე, აგრეთვე მოწაფეების გონება-განვითარებაზედაც. მაგალითად გრამატიკის, ენის კანონების შესწავლის დროს სასარგებლოა პირველი საშვალება. რადგანაც საზოგადოდ ერთის მხრით ბავშვის გონება გაფანტულია და მათი ყურადღება თხოულაბს მუდმივ გაღვიძებას და მეორეს მხრით, რადგანაც ის ცნობები, რომელთაც დამოუკიდებლად თვით მოქმედებით არიან შეძენილი, უფრო მკვიდრი და საფუძვლიანია, ვიდრე მზამზარეულად გადაცემული სწავლა, ამიტომ მასწავლებლები ყოველ საჭირო შემთხვევით უნდა სარგებლობდენ, რომ შეაფერისი და მისახვედრი კითხვებით გამოიწვიონ მოწაფეებში თვით-მოქმედება რომელიმე კანონის, წესის და კანონის შესამუშავებლად.

უმთავრესნი საშვალებანი სამშობლო ენის წესიერად შესასწავლა არიან: კითხვა, ზეპარი სიტყვა-პასუხი, მწერლობითი და გრამატიკული ვარჯიშობანი.

მასწავლებელი მოვალე არის ასწავლოს მოწაფეებს ხმა მალალი, კანონიერი, მსწრაფი, შევნებული და ხელოვნებითა კითხვა. ამისათვის მასწავლებელს ცხადათ უნდა ჰქონდეს წარმოდგენილი, როგორც კითხვის ჩამოთვლილი თვითებთა მნიშვნელობა,

*) ის. «ქვესია»-ს № 14 1894 წ.

აგრეთვე ის საშუალებანიც, რომლითაც შეიძლება მიზნისადმი მიხწევა.

ხმა მაღალი კითხვა იმაში მდგომარეობს, რომ თვითეული მოწაუ-ს მიერ გამოთქმული სიტყვა აღვიღად, ცხადათ, თავისუფლად, სმენლობის ძალა დაუტანებლად იყოს გასაგანი, როგორც სხვა მოწაფეთა, ისე მასწავლებლებისათვისაც, თუ კითხვის ამ თვისებას სკოლაშივე არ მიექცა შესაფერისი ყურადღება, ბავში ამ გვარ ჩვეულებას სკოლიდან ცხოვრებაშივე გაიტანს, ამიტომ ყველა მასწავლებლები კითხვის დაწყების პირველ დღიდანვე ეალდებულიან არიან ეცადონ და დაჩვიონ მოწაფეები ზომიერ ხმა მაღლა წაკითხვას. ამისათვის არსებობს შემდეგი საშუალებანი: ა) მუდმივი აუცილებელი მოთხოვნისა, რომ ბავში იკითხოს ხმა მაღლა, როცა ბავში ჩუმად კითხვას დაიწყებს, მაწაფლებელმა მაშინვე უნდა მიაქციოს ყურადღება და ეცადოს წაკითხოს ისე ხმა მაღლა, როგორც რიგია. რაკი მოწაფეები გაიგებენ მასწავლებლის მუდმივ მოთხოვნისა, თვითონაც ეცდებიან მისს დაკმაყოფილებას. ბ) მასწავლებლის საქციელში, სიტყვა-პასუხში, მოქმედებაში არაფერი არ უნდა იყოს იმისთანა, რომეცა უეცროს ბავშვის დაფრთხობა, შეშინება, მისთვის რომ შშინარას და დაფრთხობილს ბავშს არაოდეს არ შეუძლიან თავისუფლად, მთელის ხმის ძალით წაკითხვა. მასწავლებლის დაუნდობლობა და შიში ბავშვებს უკარგვენ თავიანთ ფიზიკურს და სულიერს ძალას, პარგენ ხმებს და ძლიეს გასაგონებლად კითხულობენ. შიში და გაუბედაობა კი არა—სრული ნდობა და სიყვარული მასწავლებლისადმი—აი რა უხსნის ენას ბავშვებს და ავლებს ამ უკანასკნელებს დააკმაყოფილონ მასწავლებლის ყველა მოთხოვნისა და მასთან ხმა მაღალი კითხვა. გ) თუ მოწაფე ჩუმად, ხმა დაბლა კითხულობს, მასწავლებელმა უნდა უთხრას მოწაფეს, რომ მას არ ეყურება წაკითხული და უბრძანოს ხმა მაღლა წაკითხვა, გამოარდეს თვითონ მოწაფეს, რომელიც ჩუმად კითხულობს და მოითხოვოს ხმა მაღალი კითხვა. ამ ზომის ვარგისობას გამოცდილება სრულიად ამტკიცებს. დ) როცა მოწაფე ჩუმად კითხულობს, მასწავლებელი უბრძანებს სხვა მოწაფეს, რომელიც ხმა მაღლა კითხულობს, იმასვე შეძლებ მიუბრუნდება და ეტყვის: არა, ხლა შენ სცადე, წაკითხე

ისე ხმა მაღლა, როგორც შენმა ამხანაგმა წაკითხა, რასაკვირველია შენც ისე წაკითხავ, მხოლოდ უნდა ეცადო კი. ეს საშუალება ამხნეებს ბავშს და უღვიძებს კეთილმოშურნობას, უჩვენებს ბავშს, რომ მასწავლებელი დარწმუნებულია, რომ იმასაც თავის ამხანაგვით კარგათ შეუძლიან წაკითხვა. ე) ერთად ზორითი წაკითხვაც ერთი კარგი საშუალებათაგანია ხმა მაღალი კითხვის შესასწავლებლად. უმეტეს შემთხვევაში, როდესაც ბავშვების უმეტესი რიცხვი ხმა მაღლა წარმოსთქვამენ სიტყვებს, ჩუმად მკითხველებიც თავის თავად, შეუწინვლად მიყვებიან საზოგადო ხმა მაღალ კითხვას, შესაფერისის სიძლიერათ წარმოსთქვენ სიტყვებს. ე) ლოცვების გალობა და სიმღერებიც ერთ საუკეთესო საშუალებად არის აღიარებული. გალობა უხსნის ბავშს ხმის ორგანოებს. ამიტომ სიმღერა-გალობის სწავლებასაც დიდი გავლენა აქვს ხმა მაღლა კითხვაზე. ის ბავში, რომელიც გალობს, ყოველთვის შესაფერისად ხმა მაღლა კითხულობს. ზ) თვითონ მასწავლებლის ხმა მაღალ კითხვასაც აქვს მნიშვნელობა. იქ, სადაც მასწავლებელი ჩუმად კითხულობს, მოწაფეებიც ამ თვისებით განიჩვიებიან. მასწავლებელმა უნდა მიაქციოს ყურადღება მოწაფის ხმის სიძლიერეს, გაკეთილებს შუა—თამაზობის დროს და თუ დაინახა, რომ მოწაფე ხმა მაღლა ლაპარაკობს თავის ამხანაგებში, მასწავლებელს შეუძლიან სამართლიანად შენიშნოს, რომ—თუ თამაზობის დროს ლაპარაკობ ხმა მაღლა, კლასში კითხვის დროსაც არ უნდა ჩამორჩე შენს ამხანაგებს და სხვა კანონიერი კითხვა ჰქვიან ხმების, მარცვლების და სიტყვების ისეთს გამოთქმას, რომ მათში არ იყოს არც გამოტოვებული, არც ჩამატებული, არც გადატან-გაღმოტანილი და არც ჩართული ერთის ხმის მარცვლის, სიტყვის მაგიერ, რაც არ არის სიტყვაში, ან წინადადებაში. პირველი საშუალება კანონიერი კითხვის შესასწავლად არის თვითონ მასწავლებლის მიერ ყოველის მხრით წესიერი კითხვის ცოდნა. მასწავლებლის მაგალითი, როგორც სხვა მხრივ, ისე კითხვის სწავლების დროსაც ნაყოფიერად მოქმედებს ბავშვზე. გარდა თავისი საკუთარა მაგალითისა, მასწავლებელი კანონიერი კითხვის სწავლების დროს უნდა ხელობდეს ელოდდეს შემდეგი დიდაქტიკური წესებით: კითხვის დროს დაშვებული შეცდომები ელოდდეს უნდა გაასწოროს იმ მოსწავლემ, რომ

შელმაც დაუშო შეცდომა, თუ ამან ვერ გაასწორა, მაშინ უნდა მიმართონ სხვა მოწაფეებს. თვითან მასწავლებელმა ძალიან იშვიათ შემთხვევაში უნდა გაასწოროს მოწაფის მიერ დაშვებული შეცდომები— მხოლოდ მაშინ, როცა ხედავს, რომ მოწაფეთაგან არაეის შეუძლიან რომელიმე შეცდომის გასწორება. როდესაც სხვა მოწაფეთაგანი ან მასწავლებელი გაუსწორებს შეცდომას რომელიმე მოწაფეს, მაშინ ამ უკანასკნელმა უნდა წაიკიხოს ისე, როგორც გაუსწორებს. თუ მოწაფეებს უკირთ რომელიმე სიტყვის კანონიერად გამოთქმა, მაშინ სიტყვა უნდა დაჰყონ მარცხელბად და ისე ათქმევიონ, სანამ არ დასწავლიან. ხოროთი კითხვაც კარგი საშეაღებაა კანონიერი კითხვის შესწავლისათვის. ხოროთი კითხვის დროს მოწაფეები უფრო ხალისიანად და ცოცხლად ეარჯიშობენ სიტყვების კანონიერად გამოთქმაში, ვიდრე ცალ-ცალკე კითხვის დროს. სუსტი ბავში ყურს უგდებს თავის ამხანაგების კანონიერს გამოთქმას და თვითონაც უნებლიეთ ბძაძეს მათ. ისეთი სიტყვები, რომელიც წასაკითხავად ძნელია, უნდა დაიწეროს საკლასო დაფაზე და თვითონ მოწაფეებმა უნდა ჩასწერონ თავიანთ რეგულში. ამ შემთხვევაში მოწაფეებს ეძლევათ საშეაღება მიაქციონ ყურადღება იმ ხმებს, რომლისაგანაც უქადება ხსენებული სიტყვა და დაიმახსოვრონ მისი სწორი კანონიერი გამოთქმა. ხშირად მოწაფე ჩქარობს კითხვის დროს და უკანონოდ გამოთქვამს სიტყვებს უყურადღებობისა და სიჩქარის გამო. ამ შემთხვევაში მასწავლებელმა უნდა შეაყენოს მოწაფე, დაუშალოს სიჩქარე და მიაქციეიოს ყურადღება წასაკითხს სიტყვაზე.

ყველაზე უფრო გულმოდგინეობა და სასტიკი ყურადღება უნდა მიაქციოს მასწავლებელმა პირველ წელიწადს, პირველად კითხვის დაწყების დროს, რადგანაც პირველ წელიწადსვე იღება პირველი უსაქიროესი საფუძველი და ჩვეულებები კითხვაში დახელოენებისათვის. რამდენადაც უკეთესი საფუძველი ჩაიდება პირველ წელს კანონიერი კითხვის შესწავლისათვის, იმდენად უფრო ნაყოფიერად წავა კითხვის სწავლების საქმე შემდეგ წლებში; პირიქით, თუ ბავში პირველ წელს ცუდად კითხვას დაეჩივა, მაშინ მისი გადაჩვევა თუ სრულიად შეუძლებელი არ გახდება— მაინც ძალიან გააჯანჯლებს საქმეს.

კანონიერად კითხვის შესწავლის დროს აგრეთვე

მკირე მნიშვნელობა არ აქვს იმ გარეწობას, თუ როდის სწორდება შეცდომები და როგორ ატყობინებს ამას მასწავლებელი მოწაფეებს. შეცდომები უნდა სწორდებოდეს მაშინვე კი არა, როცა დაუშვია, — მთელი წინადადების წაკითხვის შემდეგ, მისთვის რომ ადვილად მიეჭტეს ყურადღება წაკითხული წინადადების აზრს. აგრეთვე არ შეიძლება შეცდომების გასწორება მთლად სტატის წაკითხვის შემდეგაც, რადგანაც ამ შემთხვევაში ბავშვებს ადვილად დაეჩიყდებათ ის შეცდომები, რაც წინად დაუშეეს.

თვითოჯლი წინადადების ანუ ცალკე სიტყვების წაკითხვის დროს მასწავლებელი ეუბნება მოწაფეებს, რომ ზოგიერთი სიტყვები უკანონოდ არის წაკითხული; მასწავლებელი ხან ჰირდაპირ და ხან დახლოებრთ ანიშნებს, სად არის შეცდომებით წაკითხული სიტყვა: დასაწყისში, შუაში, ბოლოში, რომელ სტრიქონზე და სხვა. ხან მასწავლებელი თვითონ წარმოთქვამს მოწაფის მიერ შეცდომით წაკითხულ სიტყვებს, ან კანონიერად და ან ყველა იმ შეცდომებზე, რომელც მოწაფელმა დაუშო წაკითხვის დროს. ხან-დის-ხან შეცდომის დაშვების დროს მასწავლებელი სტოლზე კარანდაშის დაბაჟუნებრთ ატყობინებს მოწაფეებს, თუ სად რამდენი შეცდომა დაუშეა.

სწრაფად კითხვა იმაში ედგომარეობს, რომ მოწაფემ ჩქარა შეაეროის ასოები მარცხელბად და ეს უკანასკნელი სიტყვებად, რომელც შეადგენს წინადადებას.

პირველი საშეაღება სწრაფად კითხვის შესწავლისათვის არის, რაც შეიძლება, კითხვაში ხშირი ეარჯიშობა. ეინც ცოტას კითხულობს, ის სწრაფად წაკითხვას ვერ ისწავლის. მოწაფეებმა უნდა იკითხონ, რაც შეიძლება, ბევრი ახალ-ახალი სტატები, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ კითხვის სწავლება აჩქარებით იყოს წაყენილი— ბავშვები წაკითხვენ როგორმე ერთს სტატას თუ არა, გადაეიდენ მეორეზედ არა, თვითეული სტატია, მოთხრობა, ანუ ლექსი უნდა იკითხებოდეს იქამდის, მანამ ყველა მოწაფეები არ წაკითხვენ საკმაოდ სწრაფად და კანონიერად. ერთს მხრით, რომ გააცოცხლონ კლასი და მეორეს მხრით, რომ სუტ მოწაფეებსაც ჰქონდესთ შეიძლება თავის ამხანაგებთან ერთად მსვლელობისა.

პედგოგები ურჩევენ მასწავლებლებს ხშირად მიმართონ გუნდობით კითხვას, მხოლოდ ხოროთი კითხვა ისე უნდა იქმნეს წარმართული, რომ ნამდვილად ყველა მოწაფეებმა და განსაკუთრებით სუსტებმა მიიღონ შიგ მონაწილეობა, ასე რომ ხოროთი წაკითხვის დროს საზოგადოათ უსათუოდ ყველანი ვარჯიშობდნენ კითხვაში.

შეგნებითა ანუ განმარტებითი კითხვა თხოულობს, რომ მოწაფემ ყველა მის მიერ წაკითხულ სიტყვებს შეუერთოს ის მნიშვნელობა, რომელიც წაკითხულ სიტყვას ეკუთვნის. ამიტომ, თუ რომელიმე წაკითხვის დროს, მოწაფეს სულში არ განიღვიძებენ შესაფერისნი წარმოდგენანი და ცნებები—მაშ მოწაფე კითხულობს შეუგნებლად, მებანიკურად. ყველა პირველ საქითხავ წიგნში მოიპოვება საჭირო რიცხვი ისეთი სტატეებისა და მოთხოვბებისა, რომელნიც აცნობებენ ბავშვს, მისთვის სრულიად ახალს ცნობებს, რომელიც აფართოებს ბავშვის გონების და აკეთილშობილებს მისს ზნეობრივ ბუნებას, ამიტომ ამ გვარი საკითხავ მასალის შემუშავების კითხვას თან უნდა მიყვებოდეს სხვა და სხვა განმარტება, ახსნა და საზოგადოდ მასწავლებლის საუბარი მოწაფეებთან, რომელნიც მხოლოდ მაშინ შეითვისებენ რომელიმე სტატის დედა აზრს, რადესაც მასწავლებლის ხელმძღვანელობით ექმნებათ სრულიად შეგნებული და შეთვისებული რომელიმე სტატის არამარტო თვითოეული აზრი ცალ-ცალკე, ერთიმეორეს დამოუკიდებლად, არამედ შინაგანი ლოგიკური კავშირიც მათშორის უნდა შეითვისონ, როგორც ცნობილი, განსაზღვრული წესი აზრთა, როგორც რამე მთელი, მწყობრი, ორგანიული. მხოლოდ ამ ნაირი შეგნება აზრთა ურთი ერთ შორის დამოკიდებულებისა შევლის ბავშს გონების განვითარებაში და გონიერი სიტყვა-პასუხის შესწავლაში.

ლ. ლოცვაძე.

(შემდეგი იქნება).

* * *

მუდამ ყოფილან და იქმნებიან
კაცნი, ზე-გარდმო მადლით ცხებულნი,
მქადაგებელნი ქვემარტების
და სიმართლისთვის თავ-დადებულნი.

მათი ნააზრი, სიტყვა და ღვაწლი
ჩაგრულს ეკლიანს გზაზედ აშხეებს,
და მოძმისათვის თავ-გამეტებულს
სულისა ძალას აღუფრთოვანებს.

ჩვენ, ცოდვის მონებს, თავზედ დაგვანათის
იმათის მადლის წმიდა ნათელი,
და ამ ნათლისა კურთხეულ სხივსა
თვალს ვერ უწორებს ბოროტის მქნელი;

თანაც გრძნობს იგი, რომ ბოროტების
ინგრევა ქვეყნად ბილწი ტაძარი,
და, სიმართლის გზის წინა-მოზბედი,
ცაზედ ბრწყინვალე ჩნდება ცასკარი.

თუმცა ჯერ კადევ სოფლად ფართაშობს
ფერ-გამოცვლილი ბარბაროსობა,
იქლებებიან ბოროტის ფნებ-ქვეშ
ქვემარტება და სათნოება,

მაგრამ მტკიცედ მრწამს: ბოროტის კერპი
ძირს დაეცემის და გამტყვერდება,
და ახალ ცაზედ დიდებულადა
მზე სიპართლისა გამობრყინდება.

ამ მზის ამოსვლას კაცობრიობა
აღტაცებთა მიეგებება,
და აღყვავდება მის სხივების ქვეშ
პირ-უთნეობა, ქვემარტება.

ილ. ჩხერიშელის-პირელი.

* *

თუმცა საზამთროდ ტურფა ბუნება
 სეედისა ზეწრით შეიმოსება,
 მაგრამ მოელის კვლავ აღუვალებას,
 როს გაზაფხული გამოზრწყინდება;
 სნეულსაც კაი ექიმობითა
 ხშირად სიცოცხლე დაუბრუნდება,—
 დატყვევებულსაც რაიმე გზითა
 კვლავ ეღირსება თავისუფლება,
 მაგრამა ერთხელ მომკვლარი ენა
 არასოდესა არ გაცოცხლდება!

ილ. ჩხერიშვილის-პირველი.

1894 წ.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

წელს სამი სასულიერო ოთხ-კლასიანი
 სასწავლებელიდამ: ქუთაისის, სენაკის და
 ოზურგეთიდამ ქუთაისის სემინარიის პირ-
 ველ კლასში შემსვლელთა რიცხვი 80-მდე
 იქნება და ადგილი კი სულ ორმოცია. სამდვდე-
 ლობებ უნდა მოიფიქროს რამე თავიანთ შეი-
 ლების შესახებ, რომლებიც უადგილობისა გამო
 ვერ შევლენ სემინარიის პირველ კლასში...

* *

თბილისის სასულიერო სემინარიის სამმართვე-
 ლო აცხადებს, რომ ამ სემინარიის მოწაფენი უნდა

გამოცხადდენ თბილისში სწავლისთვის პირ-
 ველს ენკენისთვის.

* *

ამა წლის პირველი მანისიდან ქიათურის რკინის
 გზა გადაიღა ამიერ კავკასიის რკინის გზის განკარ-
 გულებაში; მხოლოდ ეს გზა დროებით დარჩება ბ.
 სიმერგის გამგეობის ქვეშ. ფასი თვითთველ მოგ-
 ზაურზე დადებულია შორაპნიდამ ქიათურამდე 1
 მანეთი მოხელეთა ვაგონებში, ხოლო საქონლის
 ვაგონებით მოგზაურებზე 20 კ. თითთველზე. ბარგზე
 პატრონმა უნდა გადაიხადოს ფუთზე 20 კაპ. შეიძ-
 ლება მგზავრი შორაპნიდამ მახლობელ ადგილს მი-
 დიოდეს, მაგრამ ფასი კი ქიათურამდის უნდა გადა-
 ხადოს.

სწორეთ გასაოცარი ტარფია დადგენილი!
 ეგონებთ, ასეთი ტარიფი არც ერთ რკინის გზაზე არ
 უნდა იყოს...

* *

წელს წევაში ძლიერ ცუდი ბაზრობა იყო.
 მოუსავლობისა და ქვა-გუნდის გადატან-გადმო-
 ტანის შეჩერებისა გამო ვაჭრობა, თითქმის.
 სრულებით არ უოფილა. აქაურ ერთ კლასიან
 სამრევლო სკოლას შემოუვიდა გაქირავებული
 კარვებისაგან 20⁰/₀ ანგარიშით 190 მანეთი.

* *

ტყუილია «ივერიის» ამბავი, ვითომც ქუ-
 თაისის ქალაქის გამგეობა სასულიერო სემინა-
 რიისათვის შუაგულ ადვანს აძლევდა სასულიერ-
 ო წოდებას, მაგრამ ექსარხოსს სასარგებ-
 ლოდ არ დაენახოს ეს ადგილი. ჯერ-ჯერო-
 ბით ქალაქის გამგეობას არც შუა ქალაქში და
 არც განაპირა ადგილას არავითარი ადგილი არ
 დაუნიშნავს სემინარიისათვის. ადგილი ამ სემი-
 ნარიისათვის დანიშნული იყო საბღერის მო-
 სვლის დროს და ის ალავი რჩება დღესაც
 სემინარიისათვის.

ახილ მეფე.

უმალეს სასულიერო უწყებაში კითხვა აღ-
ძრული ჯამაგირები და პენსია მაუმატონ სასულიერო
სასწავლებლების მასწავლებელთ. ამ გვარი
პროექტია: სასულიერო სემინარების და ოთხ-
კლასიანი სასულიერო სასწავლებლების მასწავლებელთ
პირველ ხუთი წლის განმავლობაში მიეცემათ თორ-
მეტ გაკვეთილზე 750 მან. ნაცელად 700 მ. შემ-
დეგ ხუთი წლისა მიეცემათ თორმეტ გაკვეთილზე
950 მან.; ათი წლის შემდეგ—1200 მ.; 15 წლის
შემდეგ—1500 მ. ამას გარდა თითოეულ მომეტებულ
გაკვეთილზე მიეცემათ 60 მ. წელაწადში. სემინარიის
ერთ მასწავლებელს უფრო დიდხანს ნამსახურს და
პატრუცებულს ბიეცემა 1800 მ. იმ მასწავლებელთ,
რომელთაც 25 წელი უმსახურნიათ, მიეცემათ პენ-
სია შემდეგი სახით: ა) სატახტო ქალაქების სასუ-
ლიერო სასწავლებლების მასწავლებელთ მიეცემათ
წელიწადში 850 მ.; ბ) მასწავლებელთ იმ სასულიერო
სასწავლებლებისას, რომლებიც უნივერსიტეტის
ქალაქებშია, მიეცემათ 750 მ. და გ) მასწავლებელთ
იმ სასულიერო სასწავლებლებისას, რომელნიც სხვა
ქალაქებშია, მიეცემათ 650 მ.; იმ მასწავლებელთ,
რომელთაც ვადაზე მეტი უმსახურნიათ კადევ ხუთი
წელიწადი, სამსახურის თავის დანებების შემდეგ
ფიქრობენ მიუმატონ პენსიაზე მისი ჯამაგირის ერთი
მეხუთედი.

* *

ქუთაისის სასულიერო სემინარიაში წელს
დანიშნულია მარტო ინსპექტორი რექტორის
ჯამაგირით. ინსპექტორად, როგორც ნამდვი-
ლად ვიცით, დანიშნულია ნოვგოროდის სასუ-
ლიერო სემინარიის მასწავლებელი მდვდეფ-
მონაზონი დიმიტრი, რომელიც 25 აგვისტომ-
დე მოვა ქუთაისში. სასწავლებლის შენობის და
ინსპექტორის ს. ცხვრებელ ბინის დასაქირა-
ვებლად, სანამ შესაფერი შენობა იქნება აგებუ-
ლი დანიშნულია ათასი მანეთი, საგლასო
ნივთებისათვის ხუთასი მანეთი, წიგნთ საცავისა
და სხვა-და-სხვა სასწავლო ნივთებისათვის
ხუთასი მანეთი.

* *

ამა წლის 27 სექტემბრისათვის მისი უკვ-
ლად უსამდვდელოების იმერეთის ეპისკოპ-

პოსის გაბრიელისაგან დანიშნულია სამდვდე-
ლოების კრება ქ. ქუთაისში. ამ კრებაზე იმერე-
თის სამდვდელოების დეპუტატების გარდა
დაესწრებიან გურია-სამეგრელოს ეპარქი-
ბის სამდვდელოების დეპუტატებიც. კრე-
ბამ უნდა დაადგინოს, თუ რა შემწეობას
მისცემს დასავლეთი საქართველოს სამდვდე-
ლოება სასულიერო მთავრობას ქუთაისის სა-
სულიერო სემინარიისათვის შენობის აგების და
შენახვის ხარჯში.

* *

უვირილაში ხატების და საეკლესიო შესა-
მოსლების საწყობში იმეკონება ორი ათასი პა-
ტარა ხატები. სასიხარულოა, რომ მრავალი
მდვდელები დიდის სიხარულით ავრცელებენ ამ
ხატებს ხალხში, მაგრამ ზოგიერთნი მწყემსნი
კი სრულიად არავითარ მუყათობას არ იჩენენ
ამ საქმეში.

* *

«მწყემსი»-ს რედაქციამ დაბეჭდა ცალკე
წიგნაკებად ღვთისმშობლის მადინება, რომელიც
«მწყემსი» იბეჭდებოდა, ორი ათას ცადზე
მეტი ზოგი ხალხში უფასოდ დასარიგებლად
და ზოგიც გასასყიდლად ძლიერ იათ ფასად.

* *

თბილისის რეალურ სასწავლებელში განმეორებითი
ეგზამენები მოხდება აგვისტოს 22, 23, 24, 25, 26
და 27 რიცხვებში.

მისაღები ეგზამენები მოხდება ამავე თვის 25
26 და 27 რიცხვებში.

ამ სასწავლებლის მოწაფენი, რომელთაც თბი-
ლისში მშობლები ანუ მასლობელი ნათესაეები არა
ჰყავთ, ვალდებული არიან, საცხოვრებლად დადგენ
იმ ბინაზე, რომელიც სასწავლებლის მთავრობისაგან
არის მოწონებული.

ნ. ლიბია

არაბთ და არ ეგონა, რომ იგინი კიდევ შემოკნსოდენ საქართველოს და რადგან სახეფოის შინაგან კეთილგანწყობილებაზე ზრუნავდა, ალარც დიდ ძალა ჯარი ჰყავდა შეგროვილი. არჩილმა წარმოიდგინა, თუ რა აოხრებაც მოელოდა საქართველოს, რომელმაც ცოტა ოდნად მოისვენა, ამიტომ გადასწყვიტა პირ-და-პირ გამოცხადებოდა ასიშს და ეთხოვა მისთვის პატიება, რომ ამ სახით დაეფარა საქართველო დაღუპვისა და გამაჰმადანებისაგან, რომლის გავრცელებაც სურდა ასიშს საქართველოში.

როცა არჩილი გამოცხადდამტრის ბანაკში, ასიში თვითან გამოეგება მეფეს და დიდის პატივისცემით მიიღო იგი. შემდეგ ასიშმა წინადადება მისცა არჩილს, მიეღო მას მაჰმადის აღსარება. კეთილ-მორწმუნე მეფემ დინჯად, მაგრამ გარდაწყვეტით უარი გამოუცხადა ასიშს მის წინადადების აღსრულებაზე. მაშინ ასიშმა ბრძანა, საყრობილეში ჩაესვათ არჩილი. ასიში დარწმუნებული იყო, რომ თუ ნებით არა, ძალით მაინც მიადებინებდა არჩილს მაჰმადიანობას, და ამიტომ არ ისურვებდა მისი მოკლევა.

ამ დროს ასიშთან გამოცხადდა ერთი მთავარი, ნათესავით სომეხი, რომელსაც მაჰმადიანობა მიეღო. ამ მთავრის ბიძა მოეკლა ცილატა ქართველს; არჩილ მეორის პაპას არ დაესაჯა მკვლელობა და გაენთავისუფლებია, ესლა ამ გამაჰმადიანებულ მთავარს სურდა შური ეძია მისი ბიძის მოკვლის გამო არჩილ მეორესათვის, რომლის პაპამ ოდესმე განათავისუფლა მისი ბიძის მკვლელობა. ამ მთავარმა მოახსენა ასიშს, რომ არჩილმა და მისმა მამამ საქართველოს მეფეების დიდ ძალი ქონება დაფლეს მარაში, მანვე განაცხადა, მე ვიცი, სადაც დამალა დიდ ძალი ქონება ბერძნის იმპერატორმა ირაკლმომ, როცა იგი საქართველოში იყო. ასიშმა გამოიხილა საყრობილიდამ არჩილი და უჩინა მაჰმადის აღსარების მიღება და მასთან სთხოვა ეჩვენებინა მისთვის იმპერატორი ირაკლის მიერ დამალული სიმდიდრე და აღუთქვა, რომ დაუბრუნებს მას მეფობას და ყოველივე მისს სიმდიდრეს. ქონების შესახებ არჩილმა უპასუხა ასიშს, რომ მურვან-ყრუს თავდაცემის დროს ბერძნებმა გამოიტანეს ეს სიმდიდრე ანაკოპიის ციხიდან და საბერძნეთშივე წაიღეს; მაჰმადიანობის მიღების შესახებ არჩილმა მიუგო: «მე გეტყვი შენ, რომ მე არასოდეს არ უარყოფ უფალსა ჩემსა და არ გავსცელი მღვმელს საუკუნო ცხოვრებას მსწრაფ წარმავალ

ქვეყნიურ ცხოვრებაზე». როცა ასიშმა დაინახა, რომ არჩილთან ვერას გააწყობდა, უბრძანა იქვე თავი მოეკვითათ მისთვის. ეს მოხდა 20 მარტს 718 წ.

იმავე ღამეს ახლო-მახლო სოფლების მკვიდრნი მოვიდნენ და მოიბარეს წმ. მოწამის გვამი. დიდის პატივისცემით დაასვენეს იგი ერწოში და დასაფლავეს ნოტიურსკის ეკლესიაში, რომელიც თვითონ საქართველოს წმიდა მეფის არჩილისაგან იყო აშენებული.

ღვთის სასჯელი ცრუ ფიცისათვის.

ერთი რუსული გაზეთის «ზარია»-ს მე-231 №-ში 20 ნოემბრიდამ 1880 წ. დაბეჭდილია კორესპონდენცია. ამ კორესპონდენციაში აღწერილია ერთი ფრიალ საყურადღებო ფაქტი, რომელიც ჩვენის კორესპონდენტი: «სოფელ ნასეკოეკაში სცხოვრებდა გლეხი ივანე პოდროჟნიაკოვი. ეს გლეხი მეტად ხელწამკრავი იყო. იგი მუშაობდა ერთ ურასთან; ამ ურას პოდროჟნიაკოვი არა ერთ გზის ჰყავდა შენიშნული ქურდობაში. ერთ დღეს ამ გლეხმა ნაჯახი მოიპარა; თუმცა იგი ნამდვილი დამნაშავე იყო, მაგრამ არ ტყუებოდა კი. ურიამ გლეხს უჩილა პოლიციის ბოქაულთან, რომელიც მაშინვე შეუგა საქმის გამოძიებას. პოდროჟნიაკოვიმ განუცხადა ბოქაულს, რომ ის თავის სიპართლეს ფიცით დამტკიცებს. მაშინვე სტოლზე დასვეეს ჯვარი და პური. გლეხმა დაიჩოქა და ხმა მალლა წარმოსთქვა: «უფალო! თუ მე ამ ქურდობაში დამნაშავე ვიყო, დაკო მოჰკვდეს ჩემი ერთად ერთი შვილი». შექდეგ გლეხი წამოღდა ფეხზე, ამაყად გადახედ-გაღმობედა იქ მყოფთ და თითქო გულში აპობდა: «ძალიან მოხერხებულად არ მოვატყუე ურია და პოლიცია». ო. მართალია, ურია და პოლიცია მოატყუა მან, მაგრამ საწყალობა ვერ მოატყუა უფალი ღმერთი! ცრუ ფიცის მიღების შემდეგ პოდროჟნიაკოვის სრულიად ტანმრთელი შვილი, რომლის სახელიც ახსენა მაჰმად ფიცის დროს, უეცრად ცარდაიცვალა. ხუთმეტი წამი არ გასულა, ქაბში შემოეარდა პოდროჟნიაკოვის თმაგაწეწილი,

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივ სარწმუნოებასა და კეთილ- ფსნეობაზე.

საქართველოს მეფე წმიდა არჩილი.

სასტიკი და ხანგრძლივი ბრძოლა გამოსცადა ქრისტეს სარწმუნოებამ საქართველოში. მაჰმადის აღმართების გაგრძელების შემდეგ საქართველოს ყოველის ნხრით გარს ესიენ მაჰმადიანი ერნი: არაბნი, სარსელნი და მოსლემანები. ამ მაჰმადიანმა ერმა ძრავალ გზს აიკლო ჩვენი ქვეყანა. საქართველოს ბრწყინვალე მეფეები ამარცხებდნენ მტერთა ჯარებს, იცავდნენ თავიანთ სამშობლოს და ჰყვებოდნენ ბრძოლის ველზე, ხშირად იგინი სისხლს ღვრიდნენ ქრისტეს სარწმუნოებისათვის, რადგან საქართველოს მტერნი იყვნენ აგრეთვე ქრისტეს მტერნიც. სწორეთ იმ დროს, როცა საქართველოს ერი ასეთ უბედურ მდგომარეობაში იყო გარე შემოსეულ მოსლემანთაგან, ამ ქვეყანას მოველინა მეფედ საკვირველი ბრძენი, ჭეშმარიტი ქრისტიანი და სამშობლოსათვის თავგანწირული მეფე არჩილი.

არჩილ მეორე და მისი ძმა მირი გამეფდნენ საქართველოში 663 წელს მათი მამის სტეფანოზ II-ის სიკვდილის შემდეგ. ამ ორი ძმის გამგეობის დროს საქართველო აღაოხრა მურვან-ყრუმ, მაჰმადის ძმისწულმა. იგი დიდ ძალი ჯარით შეჰოესია საქართველოს და როგორც ჭეშმარიტი აღმსარებელი და მფარველი მაჰმადიანობისა ყოველივეს სწვადა, რაც კი რამ ხედებოდა წინ. როცა მურვან-ყრუმ დაამარცხა არგვეთის ორი მთავარი და ვით და კონსტანტინე, მეფებმა მირმა და არჩილმა, როცა დაინახნახეს, რომ იგინი წინააღმდეგობას ვერ გაუწევდნენ მურვან-ყრუმს დიდ ძალ ჯარს, აფხაზეთში გაიქცნენ და სამი ათასი ჯარის კაცით დაბინადდნენ ანაკოპიის ციხეში. მურვან-ყრუმ ჯერ აიკლო მრავალი სხვა ქალაქები და შემდეგ თავიანი ჯარი შემოასია ანაკოპიას. მაგრამ მან ამ ციხის აღება ვერ შესძლო, კე-

თილ მარწმუნე მეფენი მხურვალედ ლოცვილობდნენ ღმერთს დაეფარა საქართველო ამ მძინეარე მტერისაგან. ღმერთმა შეიძინა ამ კეთილ-მორწმუნე მეფეთა ვედრება და პირველ ღამესვე წამოვიდა ძლიერი წვიმა, ამოფარდა საშინელი ქარი, შეიქნა ქუხილი და ელვა, ყოველივე ამაგებმა შიშის ზარი დასცა მტრის ჯარს, ხოლო აღიდებულმა მდინარეებმა ჩანთქა საუკეთესო ნაწილი მურვან-ყრუმს ჯარისა. იმავე ღამეს არჩილს გამოეცხადა ანგელოსი და უბრაწა, თავს დასცემოდა მტერს და აუხსნა მეფეს, რომ ძლიერი წვიმა, ქარი, ქუხილი და ელვა დასასჯელად მოუვლინა ღმერთმა მტერს. ქართველები უყურად გამოვიდნენ ციხეებიდან და დაერივნენ მტერებს და მრავალი მათგანი დახოცეს. მტერმა დაიწია უკან და დაბინადა მდინარე აბაშის და ცხენის წყლის შუა. ძლიერი წვიმებისა გამო ეს მდინარეები აღიდდნენ, გადმოვიდნენ ნაპირებიდან და დალუგეს შიშ ათასი კაცი და შინ ათასი ცხენი მურვან-ყრუმს ჯარისაგან. რადგან ამ უბედურების წინ მურვან-ყრუმს შინ ათასი მეომარი ხოლერამ გაუწყვიტა, ეს ქვეყნის ამოხრებაელი მტერი იძულებული შეიქმნა მიეტოვებია საქართველო. წასვლის დროს კიდევ უფრო უბედური დღე დააყენა საქართველოს. ყოველივეს, რაც კი წინ ხედებოდა მტერს, შეუბრალებლად აოხრებდა, ასე რომ ერთი ადგილიც არ დარჩენილა, რომ მტერს არ აეოხრებოდა.

ამ აოხრების შემდეგ მალე მეფე მირი გარდაიცვალა, დარჩა მარტო არჩილი, რომელიც შეუდგა თავისი საშეფოის შინაგან მოწყობას. მან განაახლა დანგრეულნი ციხე-ქალაქები, აღაშენა ახლები, განსაკუთრებით გაამძევნა ქალაქი მცხეთა და ყოველივე ღონეს ხმარობდა დამეძვიდებია ხალხი და მფარველობა გაეწია თავისი ქვეშევრდომთათვის. სხვათა შორის არჩილმა მისგან განახლებული ქალაქის ცუხმატიისმცხოვრებთ, რომელნიც იმ დრომდე კერპთთაყვანის მცემელნი იყვნენ ქრისტიანობა მიიღებინა.

ამ მშვიდობიანობაში განვლო თორმეტკა წელმა; მაგრამ უყურად არაბთა აუარებელი ჯარი ჰიკუმასიბის წინამძღოლობით ხელახლად შემოესია საქართველოს და ისე ააოხრა ეს ქვეყანა, რომ, როგორც მესტორიე მოგვითხრობს, ქართლში ერთი შენობაც არ დარჩენილა დაუზიანებელი. არჩილს ძალით არ შეეძლო მტერს გამაგრებოდა. იგი ხარკს აძლევდა

ფერმ-ხდილი და თვალ-ცრემლიანი ცალი და აცნობა ქმარს, რომ მათი შვილი უცრად გარდაიცვალა. ყველა იქ დამსწრეთ შიშის ზარი დაეცა. პოდო-როჟნიკოვი მთლად გაშეშდა, იგრძნო ღეთის სასჯე-ლი, მაშინვე გამოტყდა, რომ საცრუთვე დაფიცდა და აღიარა, რომ ნაჯახი მე მოვიპარეო.

ზნეობრივ-სარწმუნოების მხრით ასეთი ფაქტები ფრიად საყურადღებონი არიან, ღირსია ამ ფაქტებს ყურადღება მივაქციოთ და საქვეჩნოთ გამოვაცხადოთ. სამწუხაროა, რომ ასეთ საყურადღებო ფაქტებს ჩვენი საერო მწერლობა და თვით საზოგადოებაც რალაცა სხვა თვალთ უცქერს. მაგრამ ამისთანა ფაქტების უყურადღებოდ გაშვება ჩვენს დროში ძლი-ერ დიდი დამნაშაობაა.

ვინაიდან ჩვენთვის ძლიერ საინტერესოა მზკავსი ფაქტები, ჩვენ ამ შენიშვნით გვინდა ყურადღება მივაქციოთ ამ ფრიად, ზნეობრივის მხრით შესანიშ-ნავ და ჭკუის სასწაულო მოვლენას; ეს მთ უმეტეს საჭიროა რომ დღეს, ჩვენში ძლიერ გავრცელებუ-ლია ცრუ-ფიცია არა მარტო გაუწათლებელ ხალხში, არამედ განათლებულებიც ძლიერ დაუღერად ეკიდე-ბიან ფაცს. ურიგო არ იქნება, რომ ამ შენიშვნას წაუკითხავდნენ ხოლმე დასაფიცებელ პირთ. აკრთვეფ ფრიად სასარგებლო იქნება, თუ სულიერნი მწყემსნი ამ შენიშვნას განუმარტენ თავანთ სამრეელოებს.

საეჭვო კითხვების განმარტება.

(სამღვდელო პირთა საყურადღებოდ).

მ. რედქტორა!

უმარხილესად გთხოვთ განკვიმარტოთ თქვენის შატეცემული გაწყეთის საშუალებით შექდეგა ორი კითხვა:

1) შეუძლია თუ არა მთავარს, რომელიც მუარე რადის შერთვისათვის დათხოვნილ იქმნა უწმიდების სინოდის განკარგულებით სასულიერო წოდებისაგან, და სახელმწიფო ხარკის გადამხდელ გლეხთა შორის

იქმნა ჩაწერილი, კიდეც ირიცხებოდეს სინოდის ნება- დაურთველად იმავე ეკკლესიაში მუდავითნის ად- გიდზე?

2) შეიძლება თუ არა, მუდავითნემ ეკკლესიაში და მრეველში წესების ასრულების დროს უჩინოდ და ქო- შებით იაროს?

სოფლის მღვდელო.

რედქციის პასუხი.

1) როდესაც სასულიერო პირს რაიმე დამნა- შაობისათვის წოდება ავებდება, მას არ შეუძლია იმ ევარქიაში და გუბერნიაში რაიმე თანამდებობა მიი- ლოს. შეიძლება თანამდებობა მიიღოს, მაგრამ მეო- რე გუბერნიაში და არა იმ ეკკლესიაში, სადაც მსა- ხურებდა.

2) ქოშებით სიარული ცოდეთ არ უნდა ჩე- თვალთ კაცს, თუ მეტი ფეხ-საცმელი არა აქვს. მაგრამ უჩინოთ და პერანგის-ამარა სიარული რიგო არ არის არა თუ მრეველში, არამედ თავის ოჯახშიაც, როცა გზრეშე პირები არიან ოჯახში. ეს კითხვა ჩვენის აზრით განუმარტებლადაც უნდა ესმოდეს არა თუ მუდავითნეს, ყოველ გლეხსაც!

ერთი პატეცემული მღვდელო გეწერს: კანონშია ნათქვამა, რომ სამხედრო წოდების დაბალ მოსამსახურეთა შეილება თავისუფალნი არიან გერბის მარკებისაგან მეტ- რიგული გამოწერილობის მიღების დროსო. ვინ უნდა ვიგულისხმოთ სამხედრო წოდების დაბალ მოსამ- სახურეთა შეილება?

შეიძლება თუ არა, რომ ერთსა და იმავე მეტრი- კის გამოწერილობაში ორი-სამი ზიარს დაბადება, ქო- წინება და გარდაცვალება მოთავსდეს და მიეცესთ მთხო- ნელთ ერთი გერბის მარკით?

პ ა ს უ ხ ი.

მარკა არ ეთხოვება მეტრიკის გამოწერილობაზე იმისთანა სამხედრო წოდების შეილთ, რომელთა მამები მახურევიდენ და დღესაც მსახურებენ სამხედ- რულ წოდებაში და ამ მსახურების დროს იყენენ

დაბადებულნი ის პირნი, რომელთაც ცხლევთ მეტ-რიკული მოწმობა. თუ ბავში დაბადებულია ან გა-დაცვლილი მისი მამის სამსახურიდამ გამოცვლის შემდეგ, ამგვარ მოწმობაზე უთუოდ დაკრული უნდა იყოს ოთხ აბაზიანი მარკა.

ერთი გამოწერილობის ბლანკზე არ შეიძლება რამოდენიმე პირთ მიეცეს ერთი მარკით მოწმობა. გამოწერილობა თვითთულ პირს ცალ-ცალკე უნდა მიეცეს და რამდენიც პირია, იმდენი მარკა უნდა იყოს დაკრული გამოწერილობაზე. ერთად ერთი მოწმობა არის გვირგვინის კურთხევე-სა, რომელშიაც ვწერება მიმღეს ცნობანი წლოვანებაზე, რომლის აღსარე-ბისა არის, მრთელი კეკურს არის თუ არა და სხვანი.

შ ე წ ი რ უ ლ ე ბ ა ნ ი.

მამაო რედაქტორო!

ნება მიბოძეთ თქვენი გაზეთის საშუალებით გულ-თადი მადლობა გამოეუცხადო გლენს გოგია გულას-ძეს სტურუას, რომელმაც თავისი საფასით აავო კულაშის ჯვარცმის ეკლესიისთვის ძვირფასი ხელოვ-ნების კიშკარი, ღირებული სამას სამოც-და-ათ მანეთად და იმავე ეკლესიას შემოსწირა მშვენიერი შესამო-სხელი, ღირებული თერთმეტ თუმნად. სასურველია, რომ ზოგიერთი ამ სოფლის მკვიდრნი, უფრო შებ-ლებს მექონნი, მიბაძედენ ამ ეკლესიურ ქველ-მომქმედს კაცს და თავისი წელილს შესწირადენ ეკლესიის სასარგებლოდ.

ბლალ. ერშალოზ განდელაჯი.

მამაო რედაქტორო!

უმორჩილესად ვთხოვთ ჩემის მხრით მადლობა გამოეუცხადოთ თქვენი გაზეთის საშუალებით გლენს ბანან გოგიას ძე იაკობიძეს, რომელმაც შემოსწირა რწმუნებულს ჩემდამო ითხერის იოანნე ნათლის-მცემლის ეკლესიას ერთი წყვილი საეკლესიო დროშა, ღირებული ოცი მანეთისა და ერთი ხომლი, ღირე-ბული სამი თუმნია.

ბლალ. ი. წერეთელი.

ხ ჯ ზ ყ რ ზ ნ ბ ო უ ნ ყ რ ო ა ჯ ნ ყ.

თითუი	ძიულყო	კუისიოიკი	უპე	სედემიკულ
ჯუყისღას	ხრ	უჟ	ჟ	უ
სოქსუქ-	ფ	უჟ	ფ	ჟ
კისი	უჯ	უფ	ქ	ჟ
—	ურ	უქ	უქ	ფ
—	ხქ	უქ	ხ	ქ
ოქსამუქსი	ჟ	ურ	ქ	ქ
—	ღ	ურ	ჯ	ხ
—	უქ	უღ	ჟ	ხ
—	ხჟ	ხ	ჟ	ქ
—	ხ	ხჯ	ფ	ქ

ი ს უ ი ღ ე ბ ი ა ნ

დეკანოზი დავით დამბაშიძისაგან შედგენილი და გამოცემული წიგნები:

თბილისში, ცენტრალურ და ბ. ხიდიკელის წიგნების მალაზიებში, **ქუთაისში** — (მწყემსია) — რედაქციის სტამ-ბაში და ძმ. შილაძეების და წერეთლის წიგნების მალაზიებში და **უგრაილაში** — თვით გამომცემელთან.

- 1) **ღარიგება საღმრთო სჯულის სწავლე-ბაზედ**, რომელიც უწმიდესი სინოდისაგან მოწონებულის როგორც სასწავ-ლო საღმრთო სჯულისა საეკლესიო-სამრევლო და სხვა პირველ დასაწყის სკოლებში — ფასი 30 გ.
- 2) **იგივე დარაკება საღმრთო სჯულის სწავ-ლაზედ რუსულს და ქართულს ენაზე ხმის ამაღლების ნიშნებით** — ფასი . 50 გ.
- 3) **საქართველოს სამკლესიო ისტორია** ფასი უუდოთ 45 გ.
- 4) **ქართული ლოცვანი**, თვეთა მეტყვე-ლებით, ქორთონიკონით და მართლ-მადიდებელი ეკლ. უმთავრესი დღე-სასწავლეების მოთხრობით. ამ დოკ-ვანში არის სრული სერობა, ჰარავ-ლისი დვთის-მშობლისა და ზიარების დოკვა — ფასი 30 —

- 5) ახალი კარაბადინი—მეორე გამოცემა დამატებით, რომელიც განხილული, მოწონებული და ნება-დართულია გავცასიის საექიმო რევიზიას. — ფასი 1 კა5.
- 6) მღვდელთათვის საიდუმლოების შესრულების დროს საჭირო სახელმძღვანელო წიგნი—ფასი უდით 30 კ.
- 7) ახალი სასულირო კონსისტორიათა წესდებულება. — ფასი უდით 40 კ.
- 8) მცხეთის ტაძარი და წმიდა ნინო, მართვალთ განმანათლებელი, — ფასი 25 —
- 9) გელათის მოწასტარი და ცხ. უკრავის აღწერილობა მფხის დავით აღმაშენებლისა. — ფასი 25 —
- 10) წმ. მოწამენი დავით და კონსტანტინე და მოწამეთის მოწასტარი. — ფასი 5 —
ამისივე წიგნი რუსულად — ფასი 10 —
- 11) წმიდანი მღვდელ-მთავარნი: ზასილი დიდი, გრიგორი ღვთის-მეტყველი და იოანე მოწამირი, სურათებით — ფასი 5 —
- 12) მირქა უშლისა, სურათით. — ფასი 2 —
დიდ-მარხვის წინ, სურათით. — ფასი 2 —
- 13) ხარება უოვლად წმიდა ღვთის-მშობლისა სურათით. — ფასი 2 —
- 14) ბზობა სურათით — ფასი 2 —
- 15) ალდობა სურათით — ფასი 2 —
- 16) კონსტოლი კილატას მუშულის წაჩილი
- 17) თავის მფობარ მალთანქრესტეს შესახებ 5 —
- 18) მფე სოლომონ-ბრძენი სურათით — ფ. 5 —
- 19) აღწერა წმ. მოც. სწორის დილის მთავრის ვლადიმირისა 2 —
- 20) წმიდა ნინა ქართველთ-განმანათლებელი 2 —
- 21) შიო-მღვდმის მონასტერა და წმკრების აღწერა დილისა მამისა ჩვენისა შიოსა სურათით — ფასი 5 —
- 22) მიძინება უოვლად წმიდა ღვთის-მშობლისა, სურათით — ფასი 2 კ.
- 23) აგაღება პატიოსნისა და ცხობალ-მყოფელისა ჯვრისა უშლისა სურათით 2 —
- 24) ღვთის-მშობლის დაბადება — სურათით 2 —
- 25) ტაძრად მიყვანება ღვთის-მშობლისა 2 —
- 26) მსთერი (დაბადებიდა მ. თხრ. რა) სურათით — ფასი 5 —

- 27) წმ. მოწამე რაჭდენი — სურათით ფასი 5 —
- 28) ისო ძისა ზირაძისა სურათით 5 —
- 29) დაწყებითი გაკვეთილები საღმრთო სჯულის სწავლებასზე ფასი 15 —
- 30) ცოცხალთა და გარდაცვალებულთა მოსახსენებელი კონდაკი (კარგის ყლით) 30 —
- 31) დარიგება მხედველობის დაცვასა და თვლების მოვლასზე. — ფასი 10 —
- 32) ანდრია-პირველ წოდებული ისტორიული პოემა აკაკისა. — ფასი 5 —
- 33) თამარ მეფე — სურათით 5 —
- 34) მეფე დავით III აღმაშენებელი 5 —
- 35) სასწავლო ჭამნი. — ფასი უდით 50 —
- 36) ღვთისმშობლის მიძინების სვინაქსარი (ლექსად). — ფასი 5 —

ვინც ზემო აღნიშნულ წიგნებს გამოიწერს არა ნაკლებ ერთი თუმნისა, მას მანეთზე დაეთმობა 20 კ. ვინც 2 კ. წიგნებს დაიბარებს არა ნაკლებ ასობლივსა, ის ფასტით გასაგზავნს არ იხდის.

ხატები და მხატრობანი.

მიღებულილია პატარა იაფ ფასიანი ფიკრის ხატები ორი და სამგოჯიანი — ფასი 20 კ.

ხატები არის: მაცხოვრის, ივერიის ღვთის-მშობლის, წმიდა გიორგისა, ანდრია მოციქულის პირველ-წოდებულისა და ათთორმეტა დღესასწაულთა.

ვინც დაიბარეს ხატებს არა ნაკლებ ოცისა, იმათ ჩვენს საქართველოში უვდგან გაეგზავნება თითო ხატი აბაზათ და ფასტის გასაგზავნიც არა გაღანდება რა.

ამასთან იმეკონება სქელ ქაღალზე ნახატი წმინდა ნინას, საქართველოს განმანათლებელისა ვარაყით 8+7 გოჯიანი 20 კ. ფოტო-ტიპით დახატული წმიდანის მთავარ-მოწამენი დავით და კონსტანტინე 6+5 გოჯიანი 5 კ.

ამავე ზომისა და ამასთანავე ნახატი წმიდა ნინა ქართველთ განმანათლებელისა 5 კ.

სახელმძღვანელონი,

დაწერადნი ააკაბ გოგებაშვილის მიერ.

დედუ-ქნს, ანუ ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი, საერო და სამრევლო სკოლებში სახმარებელი, მეცხრე შეესებული გამოცემა, დაბეჭდილი წერა-კითხვის საზოგადოების მიერ. ამ გამოცემაში ჩართულია თავში სახატავე სურათები და ბოლოში საწერი დედანი, ასე, რომ ამ წიგნის მხმარებელთ აღარ მოუნდებთ სყიდვა არც სახატავეებისა და არც დედნისა. შასი ისევე ექესი შაურია, ყლით ორი აბაზი. შს წიგნი მოწონებულია და შართულის ენის სახელმძღვანელოდ დანიშნული განათლების სამინისტროს მიერ და უწმიდესის სინოდისაგან... შინც ერთად იყიდის ოც და ათსან მეტს ცალსა, წიგნი დავთმობა ზუთ შაურათ, ყლით შშ კაპ.

გუნძების კარი, ანუ საკითხავი წიგნი, უმცროსს კლასში სახმარებელი, მეშვიდე გამოცემა, შემკული სურათებით და საქართველოს ქარტიო, დაბეჭდილია წერა-კითხვის საზოგადოების მიერ. შასი ყლით ოთხი-აბაზ უზალთუნი (90 კაპ.). უყდოთ ეს გამოცემა არ ისყიდება. შინც ერთად იყიდის ათს ცალსა, წიგნი დავთმობა ოთხ აბაზად, ვინც ოცსა—თუთხმეტ შაურად და ვინც ოც-და-ათსა—თოთხმეტ შაურად. შს წიგნიც მოწონებულია სამინისტროსაგან, როგორც „მშვენიერი სახელმძღვანელო შართულის ენისა“ და აგრეთვე უწმიდესი სინოდისაგან.

კ მ კ მ რ ი, ანუ ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი, სახლობაში სახმარებელი, გამოცემა მეშვიდე, ფასი ორი შაური; ნარდათ 8 კაპეიკი.

კ მ ნ ს საყმაწვილო მოთხრობათა ბუნების მეცნიერებიდგან, მესამე გამოცემა, სურათებიანი, ფასი ათი შაური, ვინც ნაღდს ფულზედ იყიდის ათს ცალსა, ცხრა შაურად მიეცემა წიგნი, ვინც ოცსა, ორ აბაზათ. წიგნი მოწონებულია როგორც სამინისტროსაგან, ისე სინოდისაგანა.

ს მ მ ლ ი, ანუ რჩეულთა ლექსთა კრება მოზრდილ ყრმათათვის, მეორე გამოცემა, ფასი ექესი შაური. მოწონებულია სამინისტროსა და სინოდისაგან.

კუნწულე, ანუ საყმაწვილო მოთხრობანი, ფასი ორი აბაზი. მოწონებულია როგორც სამინისტროსაგან, ისე სინოდისაგან.

ინანანა რა ჰქმნა? მოთხრობა მოზრდილი ყმაწვილებისათვის, ფასი ორი შაური.

სატის მიგმგი? საყმაწვილო მოთხრობა, ფასი ერთი შაური.

ასაინნის მში საყმაწვილო მოთხრობა მეფე მრეკლეს სურათით და ქარტიო, ფასი ორი შაური.

მირითადი უკუღმართობა, ჰუბლიციტური წერილი დედა-ენის მნიშვნელობს შესახებ კერძო აღამინის და მთელის ერის ცხოვრებასა და წარმატებაში, ფასი ერთი აბაზი...

РУССКОЕ СЛОВО, часть первая, издание четвертое цѣна тридцать копеекъ, въ переплетѣ 40 копеекъ.

РУССКОЕ СЛОВО, часть вторая, издание третье, цѣна 40 копеекъ. Въ переплетѣ 50 коп.

РУКОВОДСТВО для учащихся къ преподаванію русскаго языка по „Русскому Слову“, цѣна 50 коп.

Объ части «Русскаго Слова» одобрены въ качествѣ учебнаго руководства по русскому языку для грузинскихъ школъ, а «Руководство для учащихся» одобрено для библиотекъ низшихъ и среднихъ учебныхъ заведеніи всего Кавказскаго учебнаго округа, и то и другое одобрено учебнымъ Начальствомъ, съ утвержденія Господина Главноначальствующаго. (Смотри „Сборникъ“ распоряженіи по управленію Кавказскимъ Учебнымъ округомъ стран. 1965 и 1967).

Равнымъ образомъ одобрено и рекомендовано Русское Слово» духовнымъ учебнымъ Начальствомъ.

(15—4)